

๓. อดีตนิปาตณปัญหา ๔๒

พระราชชาตรีถามว่า "พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ได้ทรงภาสิตพระพุทฺธพจนินี้ห้ามไว้ว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุอย่าพึงกระทำตนให้ตกลง, ถ้าภิกษุรูปใดกระทำตนให้ตกลง ภิกษุผู้นั้นอันพระวินัยธรพึงให้ทำตามธรรม' ดังนี้. ครั้นมาภายหลัง พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสนกล่าวว่า 'พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายในที่ใดที่หนึ่ง ย่อมทรงแสดงธรรมเพื่อความขาคขึ้นพร้อมแห่งชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โดยปริยายมิใช้อย่างเดียว, ก็สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งก้าวล่วง ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ เสียด้วยประการทั้งปวง ทรงสรรเสริญผู้นั้นด้วยความสรรเสริญอย่างยิ่ง ดังนี้. พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน ถ้าว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสพระพุทฺธบัญญัติห้ามว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุอย่าพึงกระทำตนให้ตกลง, ถ้าภิกษุรูปใดกระทำตนให้ตกลง ภิกษุรูปนั้นอันพระวินัยธรพึงให้ทำตามธรรม,' ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงธรรมเพื่อความขาคขึ้นพร้อมแห่ง ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ' นั้นผิด. ถ้าว่าพระองค์ทรงแสดงธรรมเพื่อความขาคขึ้นพร้อมแห่ง ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ, ถ้าอย่างนั้นคำที่ว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุอย่าพึงกระทำตนให้ตกลง, ถ้าภิกษุรูปใดกระทำตนให้ตกลง ภิกษุรูปนั้นอันพระวินัยธรพึงให้ทำตามธรรม' ดังนี้ แม้นั้นก็ผิด, ปัญหาแม้นั้นสองเงื่อน มาถึงพระผู้เป็นเจ้าของนาคเสนแล้ว พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสนจึงขยายให้แจ้งชัดเถิด."

พระเถระเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ทรงภาสิตซึ่งพระพุทฺธพจนินี้ห้ามไว้ว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุอย่าพึงกระทำตนให้ตกลง, ถ้าภิกษุรูปใดกระทำตนให้ตกลง ภิกษุรูปนั้นอันพระวินัยธรพึงให้ทำตามธรรม' ดังนี้จริง. และธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงแก่สาวกทั้งหลาย ณ ที่ใดที่หนึ่ง ทรงแสดงแล้วเพื่อความขาคขึ้นพร้อมแห่ง ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โดยปริยายมิใช้อย่างเดียว. ก็พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงห้ามแล้วด้วย ทรงชักชวนแล้วด้วย ด้วยเหตุใด เหตุนี้ในการแสดงธรรมนั้นมีอยู่."

ขอถวายพระพร ภิกษุผู้มีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล บริบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้เสมอด้วยยาในการที่จะกระทำพิษ คือ กิเลสของสัตว์ทั้งหลายให้พินาศฉิบหายไป, เป็นผู้เสมอด้วยโอสถ ในการเข้าไประงับพยาธิ คือ กิเลสของสัตว์ทั้งหลาย, เป็นผู้เสมอด้วยน้ำในการล้างละอองธุลี คือ กิเลสของสัตว์ทั้งหลาย, เป็นผู้เสมอด้วยแก้วมณี ในการให้สมบัติทั้งปวงแก่สัตว์ทั้งหลาย, เป็นผู้เสมอด้วยเรือในการไปสู่ฝั่ง คือ นิพพานจากห้วงทั้งสี่ ของสัตว์ทั้งหลาย, เป็นผู้เสมอด้วยหมู่ชนพวกชนสินค้าเป็นไปกับด้วยทรัพย์ ในการที่ได้ข้ามทางกันดาร คือ ชาติของสัตว์ทั้งหลาย, เป็นผู้เสมอด้วยลมในการที่จะยังความร้อนพร้อมด้วยไฟสามกอง คือ ราคะ โทสะ โมหะ ของสัตว์ทั้งหลายให้ดับ, เป็นผู้เสมอด้วยมหาเมฆ ในการที่จะกระทำใจของสัตว์ทั้งหลายให้บริบูรณ์, เป็นผู้เสมอด้วยอาจารย์ให้ศึกษาสิ่งเป็นกุศลของสัตว์ทั้งหลาย,

เป็นผู้เสมอด้วยบุคคลซึ่งทางดีในการบอกทางเกษมแก่สัตว์ทั้งหลาย. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติ
สิกขาบทว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุอย่ากระทำตนให้ตกลง, ถ้าภิกษุรูปใดกระทำตนให้ตกลง
ภิกษุรูปนั้นอันพระวินัยธรพึงให้กระทำตามธรรม' ดังนี้ ด้วยความไหวตามแก่สัตว์ทั้งหลายว่า 'ภิกษุผู้มี
ศีล มีรูปอย่างนี้ มีคุณมาก มีคุณมิใช่อันเดียว มีคุณไม่มีประมาณ เป็นคุณราศีของคุณ เป็นผู้กระทำ
ความเจริญแก่สัตว์ทั้งหลายอย่าฉิบหายเสียเลย' ดังนี้. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแล้ว ด้วยเหตุใด
เหตุนี้เป็นเหตุในเทศนานี้.

ขอถวายพระพร แม้นี้ พระเถระกุมารกัสสปผู้กล่าวธรรมวิจิตร เมื่อแสดงปรโลกแก่ปายาสี
ราชัญญะ ภาสิตแล้วว่า 'ราชัญญะ สมณะ และพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้มีศีล มีธรรมอันงาม ตั้งอยู่ตลอด
กาลยี่ดียวนาน ด้วยประการใด ๆ สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมปฏิบัติเพื่อประโยชน์
เกื้อกูลแก่ชนมาก เพื่อสุขแก่ชนมาก เพื่อความไหวตามโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความเกื้อกูลและ
ความสุขแก่เทพดา และมนุษย์ทั้งหลาย ด้วยประการนั้น ๆ ดังนี้. ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชักชวน
สาวกทั้งหลายด้วยเหตุไร? พระองค์ทรงชักชวนสาวกทั้งหลาย เพราะว่า แม้ชาติความเกิดเป็นทุกข์
ความแก่ก็เป็นทุกข์ ความเจ็บก็เป็นทุกข์ ความตายก็เป็นทุกข์ ความโศกก็เป็นทุกข์ ความร่ำไรร่ำพัน
เพื่อด้วยวากก็เป็นทุกข์ ความลำบากกายก็เป็นทุกข์ ความลำบากใจก็เป็นทุกข์ ความคับแค้นก็เป็น
ทุกข์ ความประกอบพร้อมคือประจวบเข้าด้วยสัตว์และสังขารทั้งหลาย ไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความ
ประกอบปราศ คือ ความพลัดพรากจากสัตว์และสังขารทั้งหลายที่เป็นที่รักเป็นทุกข์ มารดาตายก็เป็น
ทุกข์ บิดาตายก็เป็นทุกข์ พี่ชายและน้องชายตายก็เป็นทุกข์ พี่หญิงและน้องหญิงตายก็เป็นทุกข์ บุตร
ตายก็เป็นทุกข์ ภริยาตายก็เป็นทุกข์ ญาติตายก็เป็นทุกข์ ญาติฉิบหายก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่โรคก็เป็น
ทุกข์ ความฉิบหายแห่งโภคะก็เป็นทุกข์ ศีลฉิบหายเสียก็เป็นทุกข์ ทิฐิฉิบหายก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่
พระมหากษัตริย์ก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่โจรก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่บุคคลมีเวรก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่ข้าวแพง
ก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่ไฟก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่น้ำก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่คลื่นก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่วังวนก็
เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่จระเข้ก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่ปลายร้ายก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่เตี้ยตนเองก็เป็นทุกข์
ภัยเกิดแต่บุคคลอื่นชาติเตียนก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่อาชญาก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่ความครั่นคร้ามแต่
บริษัทก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่การเลี้ยงชีพก็เป็นทุกข์ ภัยเกิดแต่ภรรยาก็เป็นทุกข์ ความดีด้วยหยาบก็เป็น
ทุกข์ ความดีด้วยแสบก็เป็นทุกข์ ความดีด้วยทอนไม้ก็ไม่มีก็เป็นทุกข์ ความต้องตัดมือก็เป็นทุกข์ ความ
ต้องตัดเท้าก็เป็นทุกข์ ความต้องตัดมือและเท้าก็เป็นทุกข์ ความตัดหูก็เป็นทุกข์ พิลังคคาลิกะอธิบายว่า
เมื่อเขาจะกระทำกรรมกรณนั้น เลิกกระบาลศีระขึ้น แล้วจึงเอาคีมคีบก่อนเหล็กแดงวางที่ศีระนั้น
เยื่อในสมองเดือดขึ้น เพราะเหล็กแดงนั้น กรรมกรณชื่อพิลังคคาลิกะนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อสังฆมุน
ฑิกะ อธิบายว่า เมื่อเขาจะกระทำกรรมกรณนั้นถลกหนังด้วยอันเชือดหมวกแห่งหูทั้งสองข้างและก้านแห่ง

คอ กระทำผมทั้งหลายทั้งปวงให้เป็นขอแห่งเดียวกัน พันด้วยท่อนไม้ หนักกับผมเล็กน้อยด้วยกัน แต่นั่น
เขาครู่สี่กะโหลกศีรษะด้วยกรวดหยาบทั้งหลายล้างกระทำให้มีสีเหมือนสีแห่งสังข์ กรรมกรณชื่อสัง
ฆมณฑลนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่ออรามุขะอธิบายว่า เมื่อเขาจะทำกรรมกรณนั้น เปิดปากด้วยขอ
เหล็ก ให้ประทีปโพลงในภายในปาก หรือเอาสิ่วเจาะปากตั้งแต่หมวกแห่งหูทั้งหลาย โลहितไหลเต็ม
ปาก กรรมกรณชื่ออรามุขะนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อโชติมาลิกะ อธิบายว่า คนผู้ทำกรรมกรณ
ทั้งหลาย เขาพันศีรษะทั้งสิ้นด้วยผ้าชุบน้ำมันแล้วจุดไฟ กรรมกรณชื่อโชติมาลิกะนี้ก็เป็นทุกข์
กรรมกรณชื่อหัตถปัทมาธิกะ อธิบายว่า ชนผู้กระทำกรรมกรณทั้งหลายเขาพันมือทั้งหลายด้วยผ้าชุบ
น้ำมันแล้ว ตามไฟให้โพลง รวากะประทีป กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อเอกรวัญญิกะ
อธิบายว่า เมื่อเขาจะกระทำกรรมกรณนั้นเขือดอด้วยวะให้เนื่องด้วยหนัง ตั้งแต่ภายใต้คอจนถึงข้อเท้า
ทั้งหลาย เขาเชือกทั้งหลายผูกใจนั้นจุดไป ใจนั้นเหยียบเชือกทั้งหลายที่เนื่องด้วยหนังของตนล้มลง
กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อจิริกวาลิกะ อธิบายว่า เมื่อเขาจะทำกรรมกรณนั้น เขือด
อด้วยวะให้เนื่องด้วยหนังอย่างนั้น หยุดอยู่เพียงเวย เขือดตั้งแต่เพียงเวยหยุดอยู่เพียงข้อเท้าทั้งหลาย
ศีรษะภายใต้แต่ศีรษะเบื้องบนเหมือนนุ่งผ้ากรอง กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อเอณยยกะ
อธิบายว่า เมื่อเขาจะกระทำกรรมกรณนั้น วางห่วงเหล็กทั้งหลายที่ข้อศอกและเข่าทั้งสองแล้วตอก
เหลาเหล็กทั้งหลายลง ใจนั้นอาศัยตั้งอยู่ที่พื้นโดยเหลาเหล็กทั้งหลายสี่ บุรุษทั้งหลายผู้ทำกรรมกรณ
จุดไฟล้อมรอบใจนั้น กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อพลิสมังสิกะ อธิบายว่า ผู้ทำกรรมกรณ
ทั้งหลาย ประหารปากด้วยเบ็ดทั้งหลายมีปากสองข้าง ถลกหนังและเนื้อและเอ็นขึ้นเสีย กรรมกรณ
เช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่ออกหาปนณะ อธิบายว่า ผู้ทำกรรมกรณทั้งหลาย ทำศีรษะทั้งสิ้นให้ตกไป
ประมาณเท่ากหาปนณะหนึ่ง ๆ ด้วยพรวดทั้งหลายอันคม ตั้งแต่เวย กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณ
ชื่ออาวราปฏิจจนะ อธิบายว่า ผู้กระทำกรรมกรณทั้งหลาย ประการศีรษะในที่นั้น ๆ ด้วยอาวุธทั้งหลาย
และครู่สี่น้ำเสบ ด้วยหญ้าทั้งหลาย หนังและเนื้อและเอ็นทั้งหลายล่อนไป แล้วยังเหลืออยู่แต่ร่าง
กระดูกเท่านั้น กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อวาปดิสมปริวัตติกะ อธิบายว่า ผู้กระทำกรรมกรณ
ทั้งหลายนั้น ให้ใจนั้นนอนลงโดยข้าง ๆ หนึ่ง แล้วตอกเหลาเหล็กลงที่ช่องแห่งหู ทำใจนั้นให้เนื่องเป็น
อันเดียวกันด้วยแผ่นดิน ภายหลังจับใจนั้นที่เท้าชักหมุนไป กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ กรรมกรณชื่อ
ปลาลปัฐกะ อธิบายว่า ผู้กระทำกรรมกรณผู้ฉลาดไม่ลอกผิวหนังแล้ว ทำลายกระดูกทั้งหลายด้วยลูก
หินบดทั้งหลาย จับที่ผมทั้งหลายยกขึ้นยังมีแต่กองเนื้อเท่านั้น ภายหลังจึงจึงรัดกองเนื้อนั้นด้วยผม
ทั้งหลายนั้นเดียว จับพันผูกทำให้เหมือนเกลียวแห่งฟาง กรรมกรณเช่นนี้ก็เป็นทุกข์ ความรดด้วยน้ำมัน
อันร้อนก็เป็นทุกข์ ความให้สุนัขทั้งหลายกัดก็เป็นทุกข์ ความต้องยกขึ้นสู่เหล่าทั้งเป็นก็เป็นทุกข์ ต้องตัด
ศีรษะก็เป็นทุกข์ สัตว์ผู้ไปแล้วในสงสารย่อมเสวยทุกข์ทั้งหลายมากอย่างมิใช่ออย่างเดียว เห็นปานฉะนี้

ๆ. น้ำเขียวที่ภูเขาชื่อหิมวันต์ ย่อมท่วมทับหินและกรวดและทรายและแร่และรากไม้กิ่งไม้ทั้งหลายในแม่น้ำชื่อคงคา ฉันทิ, สัตว์ไปแล้วในสงสาร ย่อมเสวยทุกข์ทั้งหลายมากอย่างมิใช่อ่างเดียว ฉันทินั้น เทียวแล. ชั้นปัญจกเป็นไปแล้วเป็นทุกข์, ความไม่มีชั้นปัญจกเป็นไปแล้วเป็นสุข, พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงแสดงคุณแห่งความไม่มีชั้นปัญจกเป็นไปด้วยภัยในชั้นปัญจกเป็นไปแล้วด้วย จึงทรงชักชวนสาวกทั้งหลาย เพื่อกระทำให้แจ้งชื่อพระนิพพานเพื่อความก้าวล่วง ชาติ ชรา พยาธิ มรณะเสีย ด้วยประการทั้งปวง. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชักชวนสาวกทั้งหลายเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ด้วยเหตุใด ทุกข์ต่าง ๆ นี้เป็นเหตุอันในการชักชวนนี้."

ร. "ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ปัญหาพระผู้เป็นเจ้าคือคลายขยายดีแล้ว เหตุพระผู้เป็นเจ้า กล่าวดีแล้ว ข้อวิสัยชานาปัญหานั้นสมอย่างนั้น, ข้าพเจ้ายอมรับรองอย่างนั้น."